

XXIX jornada

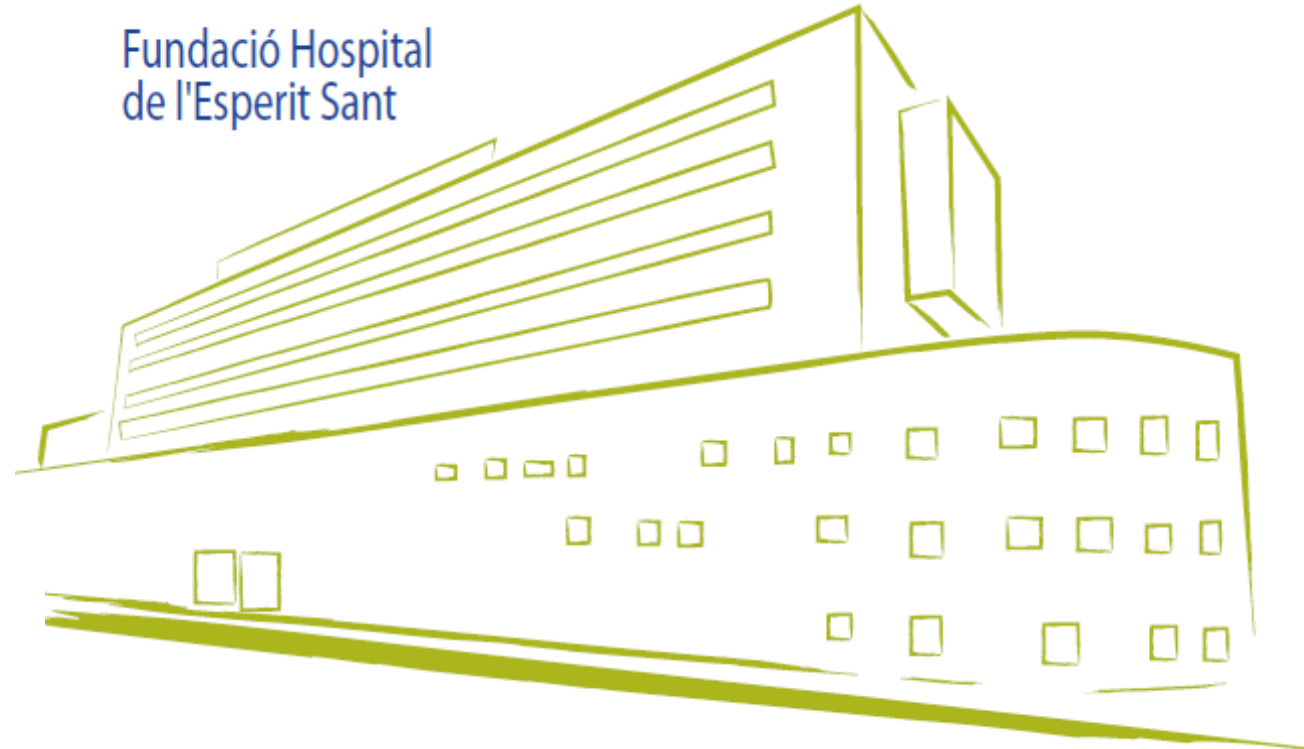
Serveis de farmàcia d'hospitals comarcals

8 de novembre de 2019

Organitzen

Fundació Hospital
de l'Esperit Sant

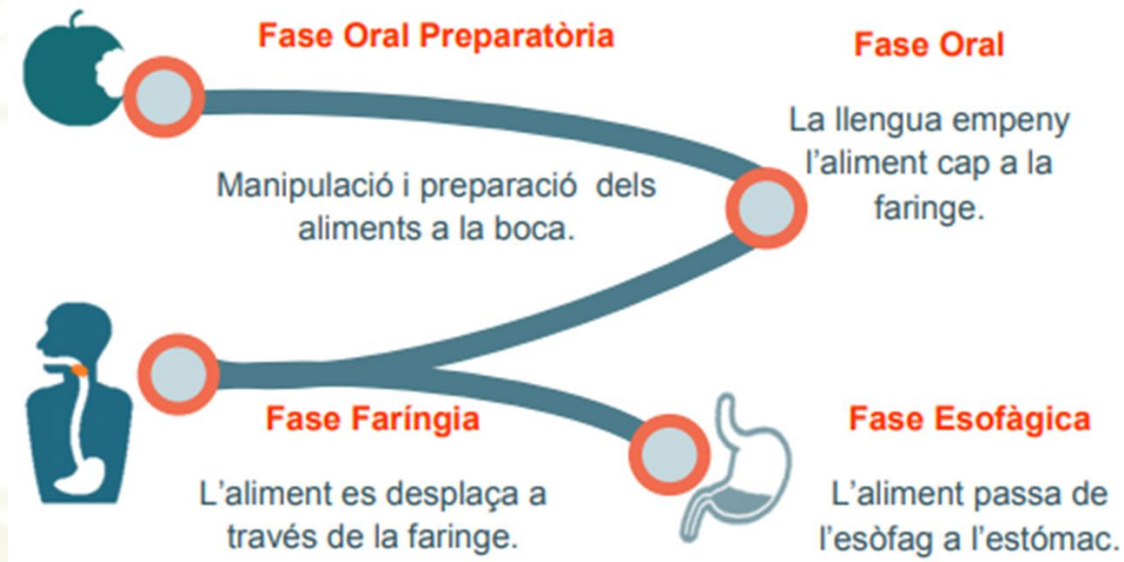

Atenció al pacient amb DISFÀGIA

Núria Miserachs Aranda
Hospital Fundació de l'Esperit Sant

- **DISFÀGIA:** És un trastorn que dificulta la ingesta d'aliments sòlids, semisòlids i/o líquids degut a una dificultat en la preparació de l'aliment en la boca o en el desplaçament de l'aliment des de la boca fins l'estómac.

- Pacients amb malalties neurològiques i persones d'edat avançada, la prevalença de la qual augmenta amb la fragilitat.
- Afecta a l'11% de la població, entre el 30 i el 90% dels pacients d'hospitalització d'aguts, entre el 40 i el 75% dels pacients ingressats en Residències i més del 80% dels malalts de demències, Parkinson o ictus.

- CAUSES:
 - Alteració del reflex deglutori o allargament de la resposta motora orofaríngea
 - Alteració de l'apertura de l'esfínter esofàgic superior
 - Disfàgia després de RT o QT o laringectomies
 - Lesions de nervi recurrent laringi

- **COMPLICACIONS:**
 - Malnutrició i/o deshidratació si la deglució no és eficaç, broncoaspiració per obstrucció de via aèria si la deglució no és segura.
 - Derivades de l'administració incorrecta de la medicació.
 - Disminució de la qualitat de vida.

<http://www.myessd.org/>

Societat Europea de Trastorns de la Deglució

Clinical Interventions in Aging

Dovepress

open access to scientific and medical research

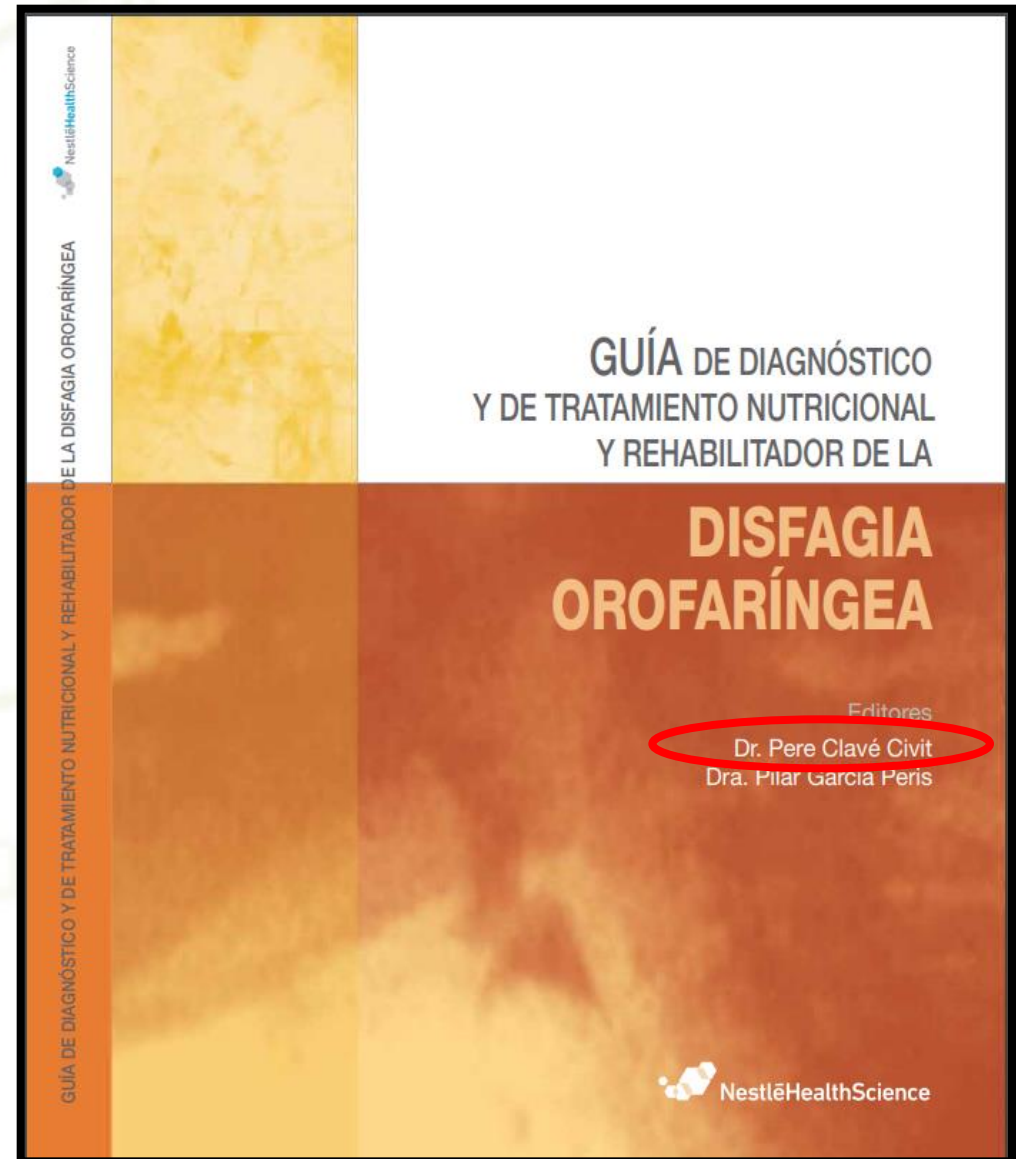
Open Access Full Text Article

REVIEW

European Society for Swallowing Disorders –
European Union Geriatric Medicine Society
white paper: oropharyngeal dysphagia as a
geriatric syndrome

[Clin Interv Aging](#). 2016 Oct 7;11:1403-1428.

<https://www.nestlehealthscience.es/asset-library/documents/gu%C3%ADa%20de%20diagn%C3%B3stico,%20tratamiento%20nutricional%20y%20rehabilitador%20de%20la%20disfagia%20orofar%C3%ADngea.pdf>

Rev Esp Geriatr Gerontol. 2018;53(1):3-5

Revista Española de Geriatria y Gerontología

www.elsevier.es/regg

EDITORIAL

Disfagia orofaríngea, un nuevo síndrome geriátrico

Oropharyngeal dysphagia, a new geriatric syndrome

Alberto Martín^a, Omar Ortega^{a,b} y Pere Clavé^{a,b,*}

^a Laboratorio de Fisiología Digestiva y Unidad de Disfagia, Hospital de Mataró, Consorci Sanitari del Maresme, Universitat Autònoma de Barcelona, Mataró, Barcelona, España

^b Centro de Investigación Biomédica en Red de Enfermedades Hepáticas y Digestivas (CIBERehd), Instituto de Salud Carlos III, Barcelona, España

XXIX jornada 8 de novembre de 2019 · Santa Coloma de Gramenet

Serveis de farmàcia d'hospitals comarcals

Pràctiques innovadores d'atenció al pacient

http://canalsalut.gencat.cat/web/.content/A-Z/D/disfagia/atencio_disfagia_orofaringia.pdf

Atenció a la disfàgia orofaríngia en els diversos àmbits del sistema de salut

Document de consens

Octubre de 2018

ENFOC MULTIDISCIPLINAR

2.1 Els equips multidisciplinaris d'atenció a la disfàgia orofaríngia

Les causes i les conseqüències de la disfàgia poden ser tan diverses que la seva valoració i el tractament travessen els límits tradicionals entre disciplines. És per això que la DO l'han d'avaluar i tractar equips multidisciplinaris que treballin coordinadament amb l'usuari i els seus familiars o cuidadors. Els membres d'aquests equips, coordinats freqüentment per logopedes,^{9,17,18,23,28} poden participar en la presa de decisions conjunta o bé com a consultors individuals a través de les derivacions oportunes. Tanmateix, l'existència d'equips de disfàgia pot augmentar la consciència sobre la disfàgia en tots els àmbits de salut.²⁹

En els equips multidisciplinaris d'atenció a la DO hi ha cinc grups professionals fonamentals:

Logopedes. Avaluen i tracten els usuaris amb problemes de deglució tant amb intervencions directes (modificacions de respostes fisiològiques) com indirectes (recomanacions de modificació de la dieta).

Dietistes-nutricionistes. Avaluen les necessitats nutricionals, segueixen les recomanacions terapèutiques sobre consistències de líquids i sòlids, determinen les necessitats de dietes especials i asseguren una nutrició adequada quan s'utilitzen altres mitjans de nutrició.

Metges i metgesses. Diagnostiquen i tracten les causes mèdiques i quirúrgiques del trastorn de deglució.

Infermers i infermeres. Treballen amb l'usuari i els cuidadors en la implementació i el manteniment de tècniques de deglució segures i estratègies compensatòries o de facilitació durant els menjars i en prendre medicaments. Són professionals capacitats també per detectar símptomes de risc i avaluar amb proves de cribratge i, si cal, de diagnòstic clínic, col·laborar en el diagnòstic instrumental i aplicar els tractaments recomanats.

Tècnics en cures auxiliars d'infermeria. Personal molt important per preservar el compliment de les tècniques de deglució recomanades durant els àpats.

Hi ha altres figures professionals que, en funció de l'organització de cada centre o de l'àmbit en el qual treballen, també poden formar part d'aquests equips multidisciplinaris.²⁹

CAPÍTULO III

Del uso racional de los medicamentos en la atención hospitalaria y especializada

Artículo 84. Estructuras de soporte para el uso racional de los medicamentos en los hospitales.

1. Sin perjuicio de la responsabilidad que todos los profesionales sanitarios tienen en el uso racional de los medicamentos, los hospitales deberán disponer de servicios o unidades de farmacia hospitalaria con arreglo a las condiciones mínimas establecidas por esta ley. Los hospitales del más alto nivel y aquellos otros que se determinen deberán disponer de servicios o unidades de Farmacología Clínica.

2. Para contribuir al uso racional de los medicamentos las unidades o servicios de farmacia hospitalaria realizarán las siguientes funciones:

a) Garantizar y asumir la responsabilidad técnica de la adquisición, calidad, correcta conservación, cobertura de las necesidades, custodia, preparación de fórmulas magistrales o preparados oficinales y dispensación de los medicamentos precisos para las actividades intrahospitalarias y de aquellos otros para tratamientos extrahospitalarios, conforme a lo establecido en el artículo 3.6.

b) Establecer un sistema eficaz y seguro de distribución de medicamentos, tomar las medidas para garantizar su correcta administración, custodiar y dispensar los productos en fase de investigación clínica y velar por el cumplimiento de la legislación sobre medicamentos de sustancias psicoactivas o de cualquier otro medicamento que requiera un control especial.

c) Formar parte de las comisiones hospitalarias en que puedan ser útiles sus conocimientos para la selección y evaluación científica de los medicamentos y de su empleo.

d) Establecer un servicio de información de medicamentos para todo el personal del hospital, un sistema de farmacovigilancia intrahospitalario, estudios sistemáticos de utilización de medicamentos y actividades de farmacocinética clínica.

e) Llevar a cabo actividades educativas sobre cuestiones de su competencia dirigidas al personal sanitario del hospital y a los pacientes.

f) Efectuar trabajos de investigación propios o en colaboración con otras unidades o servicios y participar en los ensayos clínicos con medicamentos.

Real Decreto Legislativo 1/2015, de 24 de julio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de garantías y uso racional de los medicamentos y productos sanitarios.

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad
«BOE» núm. 177, de 25 de julio de 2015
Referencia: BOE-A-2015-8343

<https://www.boe.es/eli/es/rdlg/2015/07/24/1/con>

g) Colaborar con las estructuras de atención primaria y especializada de la zona en el desarrollo de las funciones señaladas en el artículo 83.

h) Realizar cuantas funciones puedan redundar en un mejor uso y control de los medicamentos.

i) Participar y coordinar la gestión de las compras de medicamentos y productos sanitarios del hospital a efectos de asegurar la eficiencia de la misma.

3. Las funciones definidas en los párrafos c) a h) del apartado anterior serán desarrolladas en colaboración con farmacología clínica y demás unidades o servicios clínicos del hospital.

 FUNDACIÓ HOSPITAL DE l'Esperit Sant	REGLAMENT	CODI: ST. Acreditació: VERSIÓ: 3 DATA: 06/2019
GRUP DE TREBALL DE LA DISFÀGIA		

Realitzat per:

GT Disfàgia

Referent actualització document Intranet:

Dra. Núria Miserachs

Aprovat per:

CFT (11/07/2018)

Data creació: 07/2018

Data versió (V.) anterior: 01/2019

Data aprovació V. Actual: 06/2019

Data publicació Intranet: 06/2019

Data propera revisió: 05/2021

 FUNDACIÓ HOSPITAL DE l'Esperit Sant	REGLAMENT	CODI: ST. Acreditació: VERSIÓ: 3 DATA: 06/2019
GRUP DE TREBALL DE LA DISFÀGIA		

MISSIÓ

Optimitzar l'atenció multidisciplinari dels pacients amb disfàgia amb la intenció de:

- establir un cribatge, diagnòstic, tractament i/o orientació terapèutica de la disfàgia durant el procés d'hospitalització,
- establir un seguiment i control a l'alta hospitalària, i definir un circuit d'atenció transversal entre la hospitalització i domicili/Residències/Atenció Primària.

VISIÓ

Millorar l'atenció del pacient amb disfàgia.

VALORS

Alinear-se amb el Pla de Salut de Catalunya per una Atenció de Qualitat per l'Atenció Integrada i Cronicitat.

FUNCIONS

1. Disseny i implantació de un PNT sobre la Disfàgia a l'hospital, Atenció Primària, Residències i domicili. Adaptar-lo a les característiques del centre i als recursos tècnics i humans disponibles.
2. Definir el circuit de seguiment del pacient amb disfàgia: cribatge i diagnòstic a l'ingrés, seguiment i controls a l'alta.
3. Definir el circuit de derivacions des d'Atenció Primària (pacient de domicili i Residències).
4. Desenvolupar i implementar la cultura del bon ús de l'espessidor per líquids, alimentació i textures adaptades en un sistema centrat en la persona.
5. Vetllar per una medicació adaptada a la situació de disfàgia del pacient.
6. Realitzar l'adaptació de textures pertinents de la dieta del pacient.

Realització documental

OBJECTIUS GENERALS

1. Mantenir actualitzats els protocols sobre la Disfàgia.
2. Dur a terme programes formatius/educatius sobre el maneig de pacients amb disfàgia: hospital, Residències i domicili.
3. Identificar i controlar les incidències relacionades amb la manipulació dels fàrmacs en pacients amb disfàgia.
4. Definir i mantenir actualitzats els indicadors relacionats amb el programa Disfàgia.
5. Mantenir una correcta comunicació entre els diferents professionals que atenen al pacient durant les transicions en el sistema sanitari.
6. Mantenir l'adequada capacitat dels membres del grup.

PROTOCOL

CODI:

ST. Acreditació:

VERSIÓ: 01

DATA: 10/2018

**DIAGNÒSTIC I TRACTAMENT NUTRICIONAL I
REHABILITADOR DE LA DISFÀGIA**

Realitzat per:

Dra. Cristina Marín Garrido

Referent actualització document Intranet:

Dra. Cristina Marín Garrido

Aprovat per:

GT Disfàgia 19/10/2018

Data creació: 10/2018

Data versió (V.) anterior:

Data aprovació V. actual: 10/2018

Data publicació Intranet: 10/2018

Data propera revisió: 10/2021

■ ESPESSIDORS:

- Derivats de midó: capten l'aigua de les solucions aquoses a l'interior de l'estructura polimèrica augmentant el seu tamany i establint interaccions físico-químiques amb els components de la mateixa augmentant la seva viscositat; la viscositat final varia en funció del temps des de la preparació i la temperatura de la barreja.
- Basats en goma xantana (fibra produïda per la bactèria *Xanthomonas Campestris*): afegits a una solució aquosa es dissolen i hidraten ràpidament produint, un cop dispersats, barreges altament viscoses a baixa concentració. Les solucions són uniformes i molt estables a diferents condicions de temperatura i pH.

- Avantatges goma xantana:
- Millor compliment
 - Sense sabor ni olor
 - Sense grumolls en qualsevol beguda
 - Pràcticament transparent
- Fàcil de preparar
- Eficaç i segur
 - Viscositat homogènia i estable en el temps
 - Redueix en número de penetracions i aspiracions

DIETA DISFAGICA SENSE LIQUIDS

Carta indicada per a pacients amb especial atenció a la textura de l'aliment evitant textures líquides i sense dietètiques i nutricionals especials. El principal objectiu d'aquesta dieta és aconseguir l'aportació i la seva correcta distribució diària.

Enrants/Entrantes

Puré de verdures / Puré de verdures

Puré de carbassó/ Puré de calabacín

Puré de patates/ Puré de patatas

Crema de llegums/ Puré de legumbres

Trio de verdures (mongeta tendra, pastanaga baby, bròquil, patata)

Graellada de verdures

Llenties estofades amb verdures **SEQUES**

Pasta bullida amb tomàquet

Segons plats/ Segundos platos

Triturats/ triturados

Triturat d'au amb verdures/**Triturado de ave con verduras**

Triturat de peix amb patata i pastanaga/**Triturado de pescado con patata y zanahoria**

Triturat d'ou amb patata i verdures/**Triturado de huevo con patata y verduras**

Triturat de llom amb verdures/**Triturado de lomo con verduras**

Triturat de vedella amb verdures/**Triturado de ternera con verduras**

Peixos/ Pescados

Bacallà al forn/ **Bacalao al Horno**

Lluç a la planxa / **Merluza a la plancha**

Salmó amb salsa / **Salmó amb salsa**

Ous/ Huevos

Truita de patates i ceba/ **Tortilla de patatas y cebolla.**

Truita francesa/ **Tortilla Francesa.**

Altres/ Otros

Pernil dolç amb formatge fresc/ **Jamón dulce con queso fresco**

Formatge fresc / **Queso fresco**

Postres

logurt natural/**Yogur natural**

logurt de sabors /**Yogur de sabores**

Natilla de vainilla/**Natilla de vainilla**

Natilla de xocolata/ **Natilla de chocolate**

Flam de vainilla/ Flam de vainilla

Poma al Forn/**Manzana al horno**

Pera al forn/ **Pera al horno**

Compota de fruita/**Compota de fruta**

DIETA TRITURADA DISFÀGICA ERICTA

Carta indicada per a pacients amb especial atenció a la textura de l'aliment evitant textures líquides i sense necessitats dietètiques i nutricionals especials. El principal objectiu d'aquesta dieta és aconseguir l'aportació adequada de calories i la seva correcta distribució diària.

Enrants/Entrantes

Puré de verdures / **Puré de verdures**

Puré de carbassó/ **Puré de calabacín**

Puré de patates/ **Puré de patatas**

Puré de llegums/ **Puré de legumbres**

Segons plats/ Segundos platos

Triturats/ triturados

Triturat d'au amb verdures/**Triturado de ave con verduras**

Triturat de peix amb patata i pastanaga/**Triturado de pescado con patata y zanahoria**

Triturat d'ou amb patata i verdures/**Triturado de huevo con patata y verduras**

Triturat de llom amb verdures/**Triturado de lomo con verduras**

Triturat de vedella amb verdures/**Triturado de ternera con verduras**

Postres

logurt natural/**Yogur natural**

logurt de sabors /**Yogur de sabores**

Natilla de vainilla/**Natilla de vainilla**

Natilla de xocolata/ **Natilla de chocolate**

Flam de vainilla/ **Flam de vainilla**

Compota de fruita/**Compota de fruta**

Sense aigua i sense gelatina

INGRESSA PACIENT

INFERMERIA: valoració a l'ingrés

Cribatge negatiu

Cribatge positiu

Adaptació de la dieta

Seguir evolució

IC Infermeria Disfàgia

Avaluació negativa

Avaluació positiva

Seguir evolució

IC S Farmàcia

Revisió de la medicació

Seguir evolució: ALTA

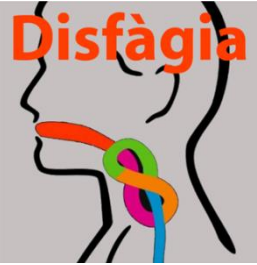
Seguir evolució dp ALTA:

- CEX SFarmàcia
- CEX TCAE/Inf Disfàgia

INFERMERIA HOSPITALITZACIÓ. VALORACIÓ A L'INGRES

Té vostè algun problema per empassar els aliments? Estossega a l'empassar o al menjar?

Pacient susceptible a fer Test de la disfàgia Cursada Interconsulta Inf. U. Disfàgia

EAT-10 : DESPISTAJE DE LA DISFAGIA

OBJECTIU
L'EAT-10 li ajuda a conèixer la seva dificultat per empassar. Pot ser important que parli amb el seu metge sobre les opcions de tractament per als seus símptomes.

INSTRUCCIONS
¿Fins quin punt vosté percebre els següents problemes?

1 - El meu problema per empassar m'ha portat a perdre pes

2 - El meu problema per empassar interfereix amb la meua capacitat de menjar fora de casa

3 - Empassar líquids em suposa un esforç extra

4 - Empassar sòlids em suposa un esforç extra

5 - Empassar pastilles em suposa un esforç extra

6 - Empassar és dolorós

7 - El plaer de menjar es ve afectat pel meu problema per a empassar

8 - Quan empasso, el menjar es pega en la meua gola

9 - Tusso quan menjo

10 - Empassar és estressant

PUNTUACIÓ
Sumi la quantitat de punts i escrigui la puntuació total

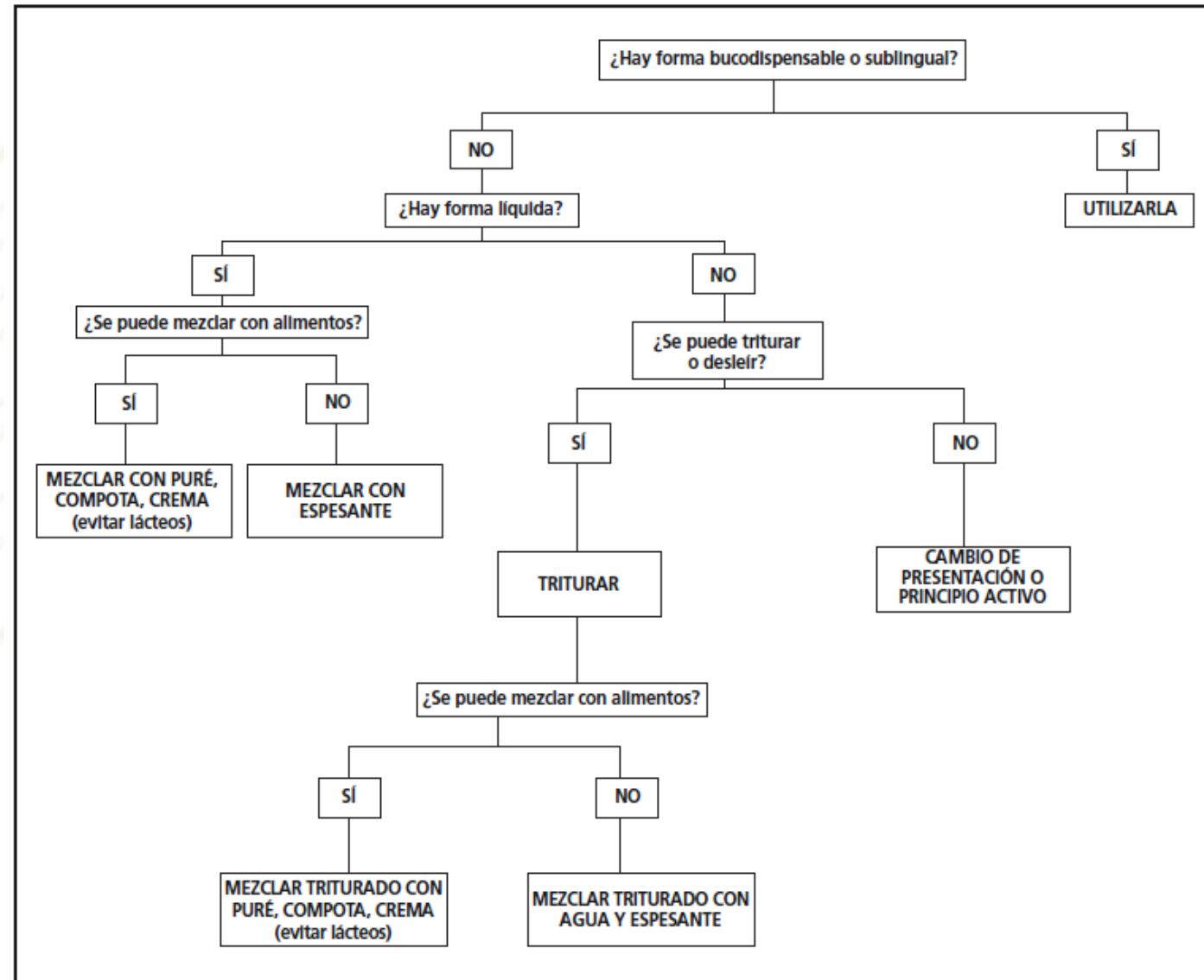
Data Hora Signatura _____

MECV-V

VISCOSIDAD	NÉCTAR	LÍQUIDO	PUDIN
Marque ante la presencia de signos de alteración de la seguridad y/o eficacia			
ALTERACIONES O SIGNOS DE SEGURIDAD			
	5ml 10ml 20ml	5ml 10ml 20ml	5ml 10ml 20ml
TOS	☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
CAMBIO DE VOZ	☐ ☒ ☒	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
DESATURACIÓN DE OXÍGENO	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
ALTERACIONES O SIGNOS DE EFICACIA			
	5ml 10ml 20ml	5ml 10ml 20ml	5ml 10ml 20ml
SELLO LABIAL	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
RESIDUO ORAL	☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
DEGLUCIÓN FRACCIONADA	☐ ☒ ☒	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
RESIDUO FARÍNGEO	☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
Viscosidad	NÉCTAR ☐	Volumen	BAJO 5ml ☐
	LÍQUIDO ☐		MEDIO 10ml ☐
	PUDIN ☐		ALTO 20ml ☒
Recomendación Dietética	La textura adecuada para mantener la seguridad será Textura MIEL.		

■ REVISIÓ DE LA MEDICACIÓ:

- **RISCS DE MANIPULACIÓ DE LA MEDICACIÓ:**
 - Error de dosificació.
 - Possibilitat d'augmentar els efectes secundaris.
 - Pèrdua d'eficàcia.
 - Augment del potencial tòxic.
 - Responsabilitat. Al modificar una forma farmacèutica la responsabilitat sobre efectes adverses pot ser derivada al responsable de la manipulació.

FORMES FARMACÈUTIQUES NO MANIPULABLES

- Formes farmacèutiques de alliberació modificada:
 - Alliberació retardada
 - Alliberació controlada
 - Alliberació sostinguda
 - Alliberació perllongada
- Càpsules de gelatina tova
- Dragees
- Comprimits sublinguals
- Comprimits pel·liculars

- CONSEQÜÈNCIES CLÍNiques DE LA MODIFICACIÓ DE LA FORMA GALÈNICA:
- **Alteració de la dosi:**
 - Sobredosificació amb fàrmacs de marge terapèutic estret.
 - Sobredosificació amb formes d'alliberament modificada.
 - Alguns casos d'intoxicació fatals.
 - Infradosificació per destrucció de la coberta entèrica.
- **Ulceració bucal** per destrucció també de la coberta que protegeix del contacte directe amb el principi actiu en el moment de la ingestió.

- **Contaminació creuada** per exposició de persones a medicaments no prescrits per utilització del mateix estri per triturar els comprimits de diferents persones sense la deguda higiene.
- **Degradació del principi actiu** per exposició a la llum.
- **Incompatibilitats fisicoquímiques** per triturar o dissoldre conjuntament diferents medicaments.
- **Riscos d'exposició dels treballadors** a aerosols, irritants oculars, substàncies al·lèrgèniques, citotòxiques, teratogèniques ... que haurien de ser de consideració per part dels serveis de salut laboral.

ORIGINALES

Adaptación de la guía farmacoterapéutica de un hospital socio-sanitario a pacientes con disfagia

J. Hernández Martín^{1*}, M. Correa Ballester¹, R. Vial Escolano², M. Forcano García²,
R. Gómez Navarro³ y P. González García²

Farm Hosp. 2013;37(3):198-208

Tabla 1. Recomendaciones específicas de administración a pacientes con disfagia

Medicamento	Recomendación
A02 FÁRMACOS PARA ALTERACIONES RELACIONADAS CON LA ACIDEZ	
Almagato (sol 1,5 g)	Mezclar con espesante
Famotidina (comp 20 mg)	Triturar los comp y mezclar con puré, compota, crema
Omeprazol (caps 20 mg)	Utilizar Lansoprazol flas
Lansoprazol (comp flas 15 mg)	Chupar lentamente
A03 FÁRMACOS PARA ALTERACIONES FUNCIONALES GASTROINTESTINALES	
Simeticona (comp 40 mg)	Utilizar <i>Aero Red 100 mg/ml got</i> , mezclándolo con puré, compota, crema
Butilescopolamina bromuro (comp 10 mg)	Triturar los comp., disolver en agua y mezclar con espesante
Cinitaprida (comp 1 mg, sol 1 mg/5 ml)	Utilizar la sol mezclándola con espesante 15 min. antes de las comidas
Domperidona (comp 10 mg, susp 5 mg/5 ml)	Utilizar la susp mezclándola con espesante 15 min. antes de las comidas
Metodopramida (sol 5 mg/5 ml)	Utilizar la sol mezclándola con espesante 15 min. antes de las comidas
A04 ANTIEMÉTICOS Y ANTINAUSEAS	
Ondansetrón (comp 4 mg)	Utilizar <i>Zofran Zydys 4 mg</i> o triturar los comp y mezclar con puré, compota, crema
A06 LAXANTES	
Parafina (sol 4 g/5 ml)	Mezclar con espesante
Plantago ovata (sobr 3,5g)	Disolver el sobre en una pequeña cantidad de agua
Lactulosa (10 g/15 ml sob, sol 3,33 g/5 ml)	Mezclar con puré, compota, crema
Polietilenglicol+NaHCO ₃ +NaCl+KCl sobr (13.125 g+1.785 g+3.507 g+46.6 mg)	Mezclar con puré, compota, crema
A07 ANTIDIARREICOS, ANTIINFECCIOSOS Y ANTIINFLAMATORIOS INTESTINALES	

Principio Activo	Medicamento (forma farmacéutica)	Observaciones
ÁCIDO ACETILSALICÍLICO	ADIRO (comprimidos gastrorresistentes)	No triturar
	TROMALYT (cápsulas de liberación prolongada)	Abrir las cápsulas, dispersar el contenido en agua y administrar inmediatamente, sin masticar los gránulos
ACAMPROSATO	CAMPRAL (comprimidos recubiertos)	No triturar
ACARBOSA	GLUCOBAY (comprimidos)	Triturar, dispersar en agua y administrar inmediatamente
ACENOCOUMAROL	SINTROM (comprimidos)	Si es imprescindible, triturar el comprimido, dispersar y administrar inmediatamente. La trituración puede alterar la biodisponibilidad, por lo que se recomienda controlar el INR con más frecuencia
ACETAZOLAMIDA	EDEMOX (comprimidos)	Triturar, dispersar en 10 ml de agua y administrar inmediatamente
ACETILCISTEÍNA	ACETILCISTEINA EFG (comprimidos efervescentes) FLUIMUCIL FORTE (comprimidos efervescentes)	Disolver en 20 ml de agua y agitar hasta finalizar efervescencia
ACETILSALICÍLICO ÁCIDO + ASCÓRBICO ÁCIDO + CODEÍNA	DOLMEN (comprimidos efervescentes)	Disolver en 20 ml de agua y agitar hasta finalizar efervescencia
ACEXAMATO DE ZINC	COPINAL (cápsulas)	Abrir la cápsula, dispersar el contenido en agua y administrar inmediatamente. Disponible en sobres para suspensión oral
ACICLOVIR	ZOVIRAX (comprimidos dispersables)	Dispersar en 50 ml de agua y administrar inmediatamente
ALBENDAZOL	ESKAZOLE (comprimidos)	No triturar
ALENDRONATO	FOSAMAX (comprimidos) FOSAMAX SEMANAL (comprimidos)	No triturar. Aumenta la posibilidad de irritación esofágica

Sendagaiak

Boletín Terapéutico del Consejo de Farmacéuticos del País Vasco
Euskal Herriko Farmaziarren Kontseiluaren Farmakoterapia Aldizkaria

ENERO · FEBRERO 2015

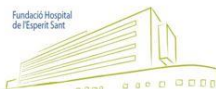
Volumen 28 · Nº 1

Consejo de redacción: María Luisa Martínez García (Directora) · Belén Larrañaga Arregui · Juan del Arco Ortiz de Zárate
Edita y distribuye: Consejo de Farmacéuticos del País Vasco: General Álava, 21 - 3º · 01005 VITORIA-GAZTEIZ (ÁLAVA) · Depósito Legal: BI-561-93 · ISSN: 1575-4057
Prohibida su reproducción total o parcial, por cualquier medio o técnica, sin la autorización expresa del editor.

FORMAS SÓLIDAS DE ADMINISTRACIÓN ORAL: ¿SE PUEDEN ABRIR, PARTIR, TRITURAR...?

Mª Pilar Ardanaz Mansoa · Farmacéutica del CIM del COF Navarra (*)

Guía de
**Administración de
Medicamentos por
Sondas de
Alimentación Enteral**

Servicio de Farmacia

AMOXICILINA / ACIDO CLAVULANICO Sobres

NOMBRE COMERCIAL: AUGMENTINE

ADMINISTRACION POR SNG, PEG, GASTROSTOMIA: **SI** De elección

INSTRUCCIONES: Disolver en 20 ml de agua y administrar inmediatamente

COMPATIBILIDAD NE: Compatible con la NE

OBSERVACIONES: Algunas guías recomiendan detener la NE para aumentar la biodisponibilidad.

AMOXICILINA / ACIDO CLAVULANICO Solución

NOMBRE COMERCIAL: AUGMENTINE

ADMINISTRACION POR SNG, PEG, GASTROSTOMIA: **SI**

INSTRUCCIONES: Disolver en 20 ml de agua y administrar inmediatamente

COMPATIBILIDAD NE: Compatible con la NE

OBSERVACIONES: Precaución: puede obstruir la sonda por su alta viscosidad. Algunas guías recomiendan detener la NE para aumentar la biodisponibilidad.

AMOXICILINA / ACIDO CLAVULANICO Comprimidos

NOMBRE COMERCIAL: AUGMENTINE

ADMINISTRACION POR SNG, PEG, GASTROSTOMIA: **SI**

INSTRUCCIONES: Pulverizar y dispersar en 20 ml de agua

COMPATIBILIDAD NE: Compatible con la NE

OBSERVACIONES: Algunas guías recomiendan detener la NE para aumentar la biodisponibilidad.

Handbook of Drug Administration via Enteral Feeding Tubes

Rebecca White and Vicky Bradnam

on behalf of the
British Pharmaceutical
Nutrition Group

Aciclovir

Formulations available¹

Brand name (Manufacturer)	Formulation and strength	Product information/Administration information
Zovirax (GSK)	Dispersible film-coated tablets 200 mg, 400 mg, 800 mg	Zovirax tablets may be dispersed in a minimum of 50 mL of water or swallowed whole with a little water. ² Oral liquid and dispersible tablets have a variable bioavailability. ³
Zovirax (GSK)	Suspension 200 mg/5 mL, 400 mg/5 mL	Both formulations contain sorbitol. ⁴
Zovirax (GSK)	Infusion 250 mg, 500 mg	Not suitable for enteral tube administration.
Aciclovir (Alpharma)	Tablets 200 mg, 400 mg, 800 mg	Disperse in water to administer via feeding tube. ⁵
Aciclovir (CP, Opus, Sovereign,	Tablets 200 mg, 400 mg, 800 mg	No specific data on enteral tube administration are available for this formulation.

¿Qué inyectables pueden ser administrados por vía oral o enteral?

Gregorio Romero Candel^a y Francisco Tejada Cifuentes^b.

Rev Clin Med Fam 2015; 8(2): 119-124

Fármaco	Instrucciones
Acetazolamida	El inyectable reconstituido puede ser administrado por vía enteral ^{1,2} . Puede ser almacenado en frigorífico durante 24 horas ¹ .
Acetilcisteína	La solución inyectable diluida a 50 mg/ml puede ser administrada por vía enteral ^{1,2} . Tiene un sabor muy amargo ^{1,2} . El jarabe de naranja o de grosella negra ^{2,7} , zumo de naranja o refrescos de cola pueden ser utilizados para diluir la solución inyectable ^{2,7,8} .
Aminocaproico, ácido	Administrar directamente. Se puede administrar conjuntamente con la nutrición enteral ⁹ .
Aminofilina	La inyección se ha utilizado por vía enteral. Como se trata de una preparación de liberación inmediata, son necesarios ajustes, como dividir la dosis diaria en 3-4 dosis separadas.
Arginina	El inyectable puede ser administrado por vía enteral ^{2,7} .
Atropina	El inyectable puede ser administrado por vía enteral ^{2,8} .
Benzotropina	El inyectable puede ser administrado por vía oral ² . También ha sido administrado vía sonda gástrica, aunque el fabricante no recomienda esta vía ² .
Butilescopolamina	Administrar directamente. Se puede administrar conjuntamente con la nutrición enteral ⁹ .
Calcio folinato	El inyectable puede ser administrado por vía oral ^{1,2} .
Cimetidina	El inyectable puede ser administrado por vía enteral ^{1,2} . La absorción de cimetidina puede verse reducida cuando se administra directamente en el yeyuno ² .

Artículos en Centros

C. Artículos Artículo: F0000491 FLUoxetina 20 MG CAPS

Pedidos Pendientes

Observaciones por vías de administración (F0000491) FLUoxetina 20 MG CAPS

Vía	Observación
ORAL DISFAGIA	Abrir y dispersar en 20 ml de agua. Al alta cambiar por los comprimidos bucodispersables o la solución oral.

Artículos en Centros

C. Artículos Artículo: F0000508 FUROSEMIDA 40 MG COMP

Pedidos Pendientes

Observaciones por vías de administración (F0000508) FUROSEMIDA 40 MG COMP

Vía	Observación
ORAL DISFAGIA	Pulverizar y dispersar 10 ml agua.

Artículos en Centros

C. Artículos Artículo: F0000379 DILTIAZEM 200 MG CAPS LIB.PROL

Pedidos Pendientes

Observaciones por vías de administración (F0000379) DILTIAZEM 200 MG CAPS LIB.PROL

Vía	Observación
ORAL	Los comprimidos NO se pueden MANIPULAR, si se necesitara triturar utilizar comprimidos de liberación normal y ajustar posología.

XXIX jornada 8 de novembre de 2019 • Santa Coloma de Gramenet

Serveis de farmàcia d'hospitals comarcals

Pràctiques innovadores d'atenció al pacient

SIN ERRORES

https://youtu.be/MI_J4DIY6V8

INDICACIONS PER AL MANEIG DE LA DISFÀGIA

Què és la disfàgia?

La disfàgia és un trastorn que dificulta o impedeix el pas dels aliments sòlids o líquids de la boca fins a l'estómac.

Què pot provocar?

- Tos persistent durant i després dels àpats.
- Canvis en la qualitat i el to de la veu.
- Ennuegament o regurgitació.
- Cansament o pèrdua de pes.
- Malnutrició i deshidratació.
- Infeccions respiratòries.

Recomanacions per al tractament de la disfàgia

- Mengeu sempre assegut o incorporat, amb l'esquena recta. Mantingueu aquesta posició durant els 15-30 minuts posteriors a l'àpat.
- Mengeu en un ambient tranquil. Estigueu alerta i eviteu distraccions.
- Talleu el menjar en bocins petits i mengeu en petites quantitats.
- Introduïu-vos l'aliment a la part posterior de la llengua.
- Eviteu girar i aixecar el cap mentre mengeu.
- No utilitzeu palles o gots alts.
- **No modifiqueu** les textures afegint líquid als triturats.
- Es recomana servir els aliments amb presentacions i colors atractius.
- Mantingueu una correcta higiene oral.
- Si és necessari, el vostre metge us recomanarà que feu rehabilitació logopèdica.

Aliments de risc

- **Textures fibroses:** pinya, mongeta verda, api, enciam, etc.
- **Verdures i fruites amb pell o llavors:** llegums, faves, pèsols, kiwis, maduixes, raïm, blat de moro, etc.
- **Doble consistència:** cereals amb llet, musli, sopa de fideus, taronja, meló, síndria, raïm, pa amb llavors, etc.
- **Aliments que s'esmicolen amb facilitat:** pa torrat, pasta de full, empanada, galetes, patates xips, crosta de pa, etc.
- **Aliments durs:** fruits secs, etc.
- **Aliments enganxifosos:** llet condensada, pa de motlle, plàtan, caramels, etc.

Seguretat a l'hora d'empassar

Adaptació de la medicació

El farmacèutic revisarà la vostra medicació en cada canvi i l'adaptarà, si cal, optant per solucions, xarops, suspensions i comprimits orodispersables, que són aquells que es desintegren sols un cop col·locats sobre la llengua.

Com administrar la medicació

- Si és necessari, tritureu-la en recipients individuals que evitin que se'n perdi una part durant la trituració.
- Afegiu-la a porcions petites de menjar en la mateixa cullera (no al plat). Si són comprimits, preneu-los un a un.

Ús de l'espessidor

Hi ha 3 tipus de textures: **nèctar**, **mel** i **púding**. Prepareu la textura que us hagin indicat a l'Hospital.

Per 100 ml d'aigua, afegiu la quantitat d'espessidor següent:

1 cullera*
de postres

2 culleres*
de postres

3 culleres*
de postres

*1 cullera de postres = 1,2 g de pols

- En un **got buit**, poseu-hi la quantitat d'espessidor recomanada.
- Afegiu-hi l'aigua i removeu fins aconseguir una textura homogènia (uns 10 segons, aprox.).

Podeu preparar una gerra amb aigua i espessidor per tot el dia. Caduca a les 48 hores.

No afegiu espessidor a la beguda un cop preparada, ja que s'hi farien grumolls.

Avís: els suplementos nutricionals no estan finançats.

Recomanacions generals

Mengeu sempre en porcions i quantitats petites.

No utilitzeu palles.

No utilitzeu xeringues d'alimentació.

Utilitzeu gots baixos i de boca ampla o gots adaptats.

Utilitzeu utensilis adaptats per afavorir l'autonomia.

Preneu els medicaments amb aigua gelificada.

TRACTAMENTS DE LLARGA DURADA

Medicament o producte sanitari i núm. de prescripció	Dosi, freqüència i via administració	Durada del tractament	Prescriptor/a i centre
--	--------------------------------------	-----------------------	------------------------

FUROSEMIDA ALTER 40MG 30 COMPRIMIDOS EFG <i>FUROSEMIDA (P1E364286962)</i>	0,5 Comprimít cada 24 Hores Via oral	Segons evolució clínica	
---	--	-------------------------------	--

ENALAPRIL CINFA 5MG 60 COMPRIMIDOS EFG <i>ENALAPRIL, MALEAT (P1E363502094)</i>	1 Comprimít cada 24 Hores Via oral	Segons evolució clínica	
--	--	-------------------------------	--

OMEPRAZOL STADA 20MG 28 CAPSULAS DURAS EFG <i>OMEPRAZOL (P1E351460167)</i>	1 Càpsula cada 24 Hores Via oral	Segons evolució clínica	
--	--	-------------------------------	--

MASDIL RETARD 120MG 60 COMPRIMIDOS LIB RADUAL	1 Comprimít cada 24 Hores Via oral	Segons evolució clínica	
---	--	-------------------------------	--

<i>DILTIAZEM, CLORHIDRAT DE (P1E351460168)</i>			
--	--	--	--

Triturar els comprimits,
disoldre amb aigua i barrejar
amb ESPESSIDOR

Triturar els comprimits i
barrejar amb puré, compota
o crema

Obrir la càpsula i dispersar el
contingut amb puré, compota
o crema

el 20.05.2019

NO MANIPULAR

Comissió:

DILTIAZEM 60 MG

Triturar els comprimits i
barrejar amb puré, compota
o crema

TRACTAMENTS DE LLARGA DURADA

Medicament o producte sanitari i núm. de prescripció	Dosi, freqüència i via administració	Durada del tractament	Prescriptor/a i centre	Comentaris
--	--------------------------------------	-----------------------	------------------------	------------

ABSORB INC ORINA SUP-NOC ANAT ABS PANTS T. GRANDE 80 U <i>(P1E351460169)</i>	4 Unitats cada 24 Hores	Segons evolució clínica		
---	----------------------------	-------------------------------	--	--

PARACETAMOL CINFA 1G 40 COMPRIMIDOS EFG <i>PARACETAMOL (P1E351460170)</i>	1 Comprimít cada 12 Hores Via oral	Segons evolució clínica		
---	--	-------------------------------	--	--

ABSORB INC ORINA NOC ANAT ID SLIP ELASTICO T.GRANDE 80U <i>(P1E351460172)</i>	4 Unitats cada 24 Hores	Segons evolució clínica		
--	----------------------------	-------------------------------	--	--

ATORVASTATINA NORMON 40MG 28 COMPRIMIDOS RECUBIERTOS PELICULA EFG <i>ATORVASTATINA CALCI TRIHIDRATAT (P1E351460174)</i>	1 Comprimít cada 24 Hores Via oral	Segons evolució clínica		
---	--	-------------------------------	--	--

el 20.05.2019

el 19.05.2020

el 20.05.2019

el 19.05.2020

el 20.05.2019

el 19.05.2020

Triturar els comprimits i
barrejar amb puré, compota
o crema

ATENCIÓN FARMACÉUTICA EN CONSULTA EXTERNA A PACIENTES CON DISFAGIA A LÍQUIDOS

Miserachs Aranda N, Oliva Prado ML, Martínez Santana V, Fernández Cañabate E
Fundació Hospital de l'Esperit Sant (Santa Coloma de Gramenet, Barcelona)

Objetivo: Analizar el Programa de Atención Farmacéutica a pacientes con disfagia a líquidos iniciado en 2016.

Material y métodos: Estudio observacional retrospectivo realizado en un hospital comarcal entre 01/2016-11/2018.

Criterios de inclusión: pacientes externos que inician tratamiento con espesante para líquidos por disfagia.

Variables estudiadas: edad, sexo, diagnóstico, duración del tratamiento con espesante, test de disfagia MECVV, revisión de la medicación al diagnóstico y motivos de cambio, y adherencia a las modificaciones.

Se revisaron historias clínicas del hospital y de atención primaria.

Resultados:

158

86 (54,43%)

Media edad de 81.56±11.63 años

Diagnósticos de los pacientes

Texturas de los líquidos

Revisión de la medicación:

475 medicamentos

117 precisan cambio

44 se cambiaron

NO Revisión M Revisión M

MOTIVO CAMBIO

- A forma farmacéutica liberación modificada o retardada
- B fármaco cubierta no manipulable
- C alternativa farmacéutica mejorable
- D forma farmacéutica no manipulable por riesgo toxicidad

Conclusiones:

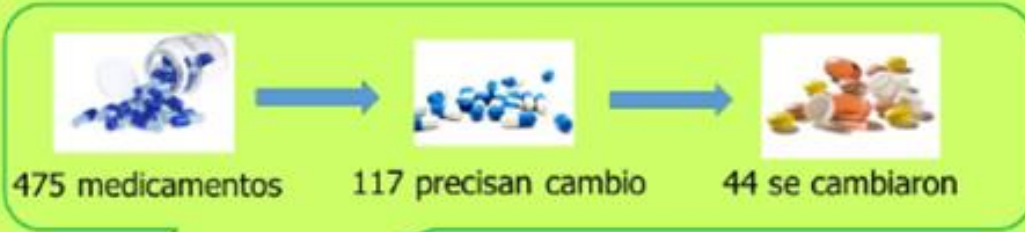
✓El grado de cumplimiento del programa es elevado.

✓Se refleja la necesidad de la Atención por el elevado número de fármacos a cambiar, de los cuales casi la mitad es necesaria por seguridad del paciente.

✓Sin embargo la adherencia a estas recomendaciones de cambio de fármaco es baja y se ha de mejorar.

Revisión de la medicación:

MOTIVO CAMBIO

- A forma farmacéutica liberación modificada o retardada
- B fármaco cubierta no manipulable
- C alternativa farmacéutica mejorable
- D forma farmacéutica no manipulable por riesgo toxicidad

LA SEGURETAT ÉS COSA DE TOTS

Dies institucionals per a la promoció de la Seguretat del Pacient entre professionals i usuaris de la FHES

GENER 30 Dia de la prevenció de caigudes	FEBRER 27 Dia de la prevenció d'úlceres per pressió	MARÇ 20 Dia de la identificació activa del pacient
ABRIL 24 Dia de l'atenció a la disfàgia	MAIG 6 Dia de la higiene de les mans	JUNY 12 Dia de les transfusions segures
SETEMBRE 25 Dia de la medicació segura	OCTUBRE 16 Dia de la prevenció d'infeccions	NOVEMBRE 13 Dia de la prevenció del dolor
	DESEMBRE 11 Dia de la cirurgia segura	

24 d'abril de 2019

DIA DE L'ATENCIÓ A LA DISFÀGIA

L'Hospital crea un distintiu visual per als pacients ingressats amb disfàgia

El recent creat GT Disfàgia atén de forma multidisciplinària les necessitats d'aquests pacients i dels seus cuidadors.

L'Hospital començarà a identificar en breu els pacients hospitalitzats que pateixen disfàgia orofaríngea, o dificultat a l'hora d'empassar aliments o líquids, amb un distintiu al capçal del llit. El motiu és que aquesta patologia de caràcter persistent posa en perill la seguretat del pacient, ja que pot provocar aspiració o infecció pulmonar, o fins i tot la mort. També pot ser causa de deshidratació o malnutrició.

Entre el 2016 i el 2018, el Servei de Farmàcia va atendre 158 pacients amb problemes de disfàgia i necessitat d'espessidor per líquids, que van arribar derivats de l'Àrea d'Hospitalització i de l'Atenció Primària. La meitat necessitaven triturar la medicació que tenien prescrita per empassar-se-la. Tanmateix, el 25% d'aquests fàrmacs es van haver de modificar, ja que per la seva composició no es podien triturar. En alguns casos se'n va canviar la presentació i, en d'altres, es va optar per un nou medicament.

També des del 2016, el Servei d'ORL disposa d'una consulta específica sobre disfàgia, en què s'han avaluat al voltant de 140 pacients. A més, l'Hospital compta des del 2018 amb el Grup de Treball de Disfàgia amb l'objectiu d'atendre de forma multidisciplinària les necessitats d'aquests pacients i dels seus cuidadors. Aquest GT ha promogut la creació de la Unitat de disfàgia per tractar el pacient hospitalitzat i fer-ne el seguiment a CCEE.

La Seguretat
és cosa de tots

Curs de
diagnòstic i
tractament
de la disfàgia

Dia: Dimecres 24/04/19
Horaris: 12:30
14:45
19:45
Lloc: Sala 2 (Soterrani 1)

FUTURS REPTES

- Continuar rebent i fent formació
- Indicadors
- Treball conjunt amb Logopèdia
- Alta hospitalària
- Residències
- CAPs

